

DR. BETFIA (TÓTH) LÁSZLÓ (1906–?) EGYHÁZI, EGYETEMI ÉS KARTOGRÁFIAI MUNKÁSSÁGA

1. Származása, teológiai tanulmányai és korai lelkészi szolgálata (1906–1936)

Dr. Betfia László, születési nevén Tóth László, 1906. június 25-én született a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei Tök községben. 1906. szeptember 10-én keresztelte meg Farkas Sándor lelképásztor a Töki Református Egyházközségben. Édesapja Tóth Ferencz nagykőrösi származású református kántortanító, édesanyja a töki születésű, református vallású Bokodi Zsófia. Keresztszülőként Mohácsi Gyula bicskei rektor került bejegyzésre a keresztelési anyakönyvben.¹

Középfokú tanulmányait a Nagykőrösi „Arany János” Református Főgimnáziumban végezte, ahol 1925-ben tett érettségi vizsgát. A Debreceni Református Teológiai Akadémián szerzett teológiai oklevelet 1930-ban.²

Lelkipásztori képzésének és korai egyházi szolgálatának főbb állomásai³:

- 1930. október 15. – 1936. március 5.: Bejegyzett református segédlelkész Debrecenben.
- 1931. október 8.: Letette az első lelkészképesítő vizsgát, amely alapján képesítettnek és segédlelkészi szolgálatra alkalmazhatónak nyilvánították.
- 1931–1933: Az Országos Református Szeretetszövetség gyűjtő diakónusaként szolgált.
- 1933. október 13.: Második lelkészképesítő vizsgát tett, amivel elnyerte a rendes lelkészi szolgálatra való megválaszthatóság jogát.
- 1936. március 5. – 1943. február 10.: Segédlelkész Derzstomajon.
- 1936. augusztus–szeptember: Külföldi etnográfiai és diakóniai tanulmányutat tett Berlinben, Hamburgban, a Bielefeld melletti Bethelben, valamint Münchenben.

2. Egyetemi pályafutása, a Földrajzi Intézet és a névmagyarosítási eljárás (1936–1940)

Még Tóth László néven beiratkozott a Debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, ahol történelem–földrajz szakos tanári, valamint bölcsészdoktori tanulmányokat folytatott.⁴

Egyetemi előmenetele a Földrajzi Intézetben, Milleker Rezső professzor irányítása és Berényi Dénes munkatársi környezetében:

- 1936/37. tanév: Bölcsészettan-hallgatóként kapcsolódott be a Földrajzi Intézet szemináriumi és térképészeti munkájába. A szemináriumi órákon a hallgatók térképolvasást, rajzolást, blokkdiagramok szerkesztését, statisztikai adatok térképes feldolgozását végezték, ami alapvetően meghatározta későbbi kartográfiai felkészültségét.⁵
- 1937/38. tanév: Az I. félévtől Dr. Milleker Rezső professzor a Földrajzi Intézet díjtalan gyakornoki állását Tóth Lászlóval töltötte be.⁶ Díjtalan gyakornokként találkozunk a nevével a

¹ A Töki Református Egyházközség Keresztelési anyakönyvének bejegyzése

² A Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára, Debrecen - Tóth/Betfia László lelkész törzskönyvi lapja; TtREL I.1;24_0013_0001. és 0002.jpg;

³ A Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára, Debrecen - Tóth/Betfia László lelkész törzskönyvi lapja; TtREL I.1;24_0013_0001. és 0002.jpg;

⁴ Lóki József: Geográfia a Debreceni Egyetemen 1914–2024. Debrecen, 2024, 260.p.

⁵ Lóki József i.m. 22.p.

⁶ A Debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem tanrendje az 1937/38. tanév I. félév 58.p. 1. Földrajzi Intézet

II. félévben is⁷, Kéry Menyhérttel együtt, majd az 1938/39. tanévben szintén Kéry Menyhérttel⁸, az 1939/40. tanévben pedig Futó Józseffel együtt töltötték be ezeket a pozíciókat.⁹

- 1939/40. tanév: A Középiskolai Tanárképző Intézet Gyakorló Gimnáziumában beosztott gyakorló tanárjelöltként vett részt az oktatásban történelem és földrajz tantárgyakból.¹⁰

A névváltoztatási eljárás (1939)

Tóth László okleveles református lelkész, egyetemi gyakornok és öccse, Tóth Kálmán szigorló állatorvos 1939. február 15-én kelt közös beadványukban névmagyarosítási kérelmet terjesztettek elő a Magyar Királyi Belügyminiszterhez. Kérelmükben rámutattak arra, hogy a „Tóth” családi név túlzott elterjedtsége sűrűn okoz kellemetlen összetévesztéseket, és utaltak arra is, hogy családi hagyományuk szerint 1848 előtt az „inokai” előnévvel nemességgel bírtak, ám okleveleik elvesztek. Beadványukban első helyen a Bethfia, másodszor a Rovobán, harmadszor a Thegzes nevek engedélyezését kérték.¹¹

A kérelemhez Tök község előljárósága 1939. február 22-én állította ki a hatósági erkölcsi bizonyítványt, igazolva, hogy Tóth László 1906-ban született töki lakos, református vallású, nőtlen egyetemi gyakornok büntetlen előéletű, és a korábbi megszállás, illetve a Tanácsköztársaság idején hazafias magatartást tanúsított¹².

A Magyar Tudományos Akadémia Főtitkári Hivatala az ügyben lefolytatott szakvéleményezés során 1939. március 4. és szeptember 28. között a Rovobán nevet elutasította, a Bethfia, Iborfia és Kürtfia neveket tartotta felvehetőnek.¹³

Tóth Kálmán időközben elállt a kérelemtől, Tóth László azonban 1939. szeptember 16-án kelt pótnyilatkozatában fenntartotta szándékát, s első helyen a Betfia név engedélyezését kérte¹⁴. A m. kir. Belügyminiszter 231.383/1939.II.a. számú rendeletével engedélyezte a családi név „Betfia” névre történő átváltoztatását.¹⁵ Ezt követően a szakirodalomban és a hivatalos iratokban kizárólag Betfia László vagy Dr. Betfia László néven szerepelt.

3. Tudományos munkássága: doktori értekezése és térképészeti tevékenysége (1940–1943)

- 1940. december 4.: Bölcsészeti doktori szigorlatot tett *summa cum laude* minősítéssel: fő tárgya a földrajz, melléktárgyai a kozmográfia és az ősrégészet voltak.¹⁶
- 1941. év: Megszerezte a történelem–földrajz szakos középiskolai tanári oklevelet (oklevél sorszáma: 207).¹⁷

⁷A Debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem tanrendje az 1937/38. tanévre II. félév Debrecen, Városi Nyomda 58.p. 1. Földrajzi Intézet

⁸A Debreceni M. Kir. Tisza István-Tudományegyetem tanrendje a 1938/39. tanévre. Debrecen, Városi Nyomda. I. félév 62.p.

⁹A Debreceni M. Kir. Tisza István-Tudományegyetem tanrendje a 1939/40. tanévre. Debrecen, Városi Nyomda. 68.p.

¹⁰A Debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem Gyakorló Gimnáziumának Évkönyve, 39.p. (már Betfia néven)

¹¹Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL), K 0150 (M. Kir. Belügyminisztérium, Névmagyarosítási Ügyosztály iratai), 1939–II–0005–231383. sz. iratcsomó, 01.jpg.

¹²MNL OL, K 0150, 1939–II–0005–231383, 8.jpg.

¹³MNL OL, K 0150, 1939–II–0005–231383, 3., 6., 7.jpg.

¹⁴MNL OL, K 0150, 1939–II–0005–231383, 4.jpg.

¹⁵M. Kir. Belügyminiszter 231.383/1939.II.a. sz. rendelete (MNL OL, K 0150, 1939–II–0005–231383, 9–12.jpg.).

¹⁶TtREL I.1.i.24_0013_0004.jpg

¹⁷Lóki József: Geográfia a Debreceni Egyetemen 1914–2024. Debrecen, 2024, 260.p.

Dr. Mudrák József segített megérteni a dilemmát: „Mivel a doktorálás alapja 8 félév a tanári diplomáé 8 egyetemi + 2 gyakorlótanítási félév, megtörténhetett a ma már furcsának tűnő helyzet, hogy valaki előbb ledoktorált, mint tanári diplomát kapott.”¹⁸

Az 1941/42. tanévben a Földrajzi Intézetben Berényi Dénes, Simon Lászlóné és Giday Kálmán mellett díjas gyakornokként és tanársegédként dolgozott Dr. Milleker Rezső igazgatósága alatt.¹⁹

Doktori értekezésének részletes összefoglalása

Doktori értekezése „Tök község földrajza – Geographie der Gemeinde Tök” címmel jelent meg Debrecenben 1940-ben a Beke Zoltán Könyvnyomda kiadásában (96 oldal terjedelemben), a *Közlemények a Debreceni Tisza István Tudományegyetem Földrajzi Intézetéből* sorozat 2. számaként. A kötet szakmai lektorai Milleker Rezső és Roska Márton professzorok voltak²⁰.

Monográfiájának előszavában a szerző kiemelte, hogy a Dunazug-hegység részét képező Zsámbéki-medence geográfiai és kultúrföldrajzi szakirodalma rendkívül hiányos. Bár korábban kiváló geológusok végeztek itt vizsgálatokat, a táj települési viszonyaival és emberföldrajzi vonatkozásaival senki sem foglalkozott behatóan. Célul tűzte ki a medence 12 (magyar és sváb) községének földrajzi feldolgozását, amelynek első köteteként szülőfaluja, a tiszta magyar lakosságú Tök leírását készítette el.

A monográfia részletesen tárgyalja:

- a település természeti viszonyait (morfológia, vízrajz, éghajlat),
- a földhasználat és a mezőgazdaság struktúráját,
- a népességedemográfiai mutatókat,
- a településformát és a házépítési hagyományokat,
- valamint a helyi társadalom gazdasági-néprajzi tagozódását.

Szakmai térképészeti és rajzoló felkészültségét jelzi, hogy Vincze Ferenc „Kerekegyháza gazdaságföldrajza” (Debrecen, 1942) című monografikus tanulmányához is ő készítette és rajzolta a mellékelt térképeket, ábrákat és blokkdiagramokat²¹.

4. Gazdasági tanári kinevezése, középiskolai oktatómunkája és a háborús évek (1941–1944)

Egyetemi oktatói és kutatói tevékenységével párhuzamosan bekapcsolódott a debreceni középfokú szakoktatásba is:

- 1942. december 31.: A m. kir. földművelésügyi miniszter a 9.925/1942. Eln. X-1. F.M. számú határozatával m. kir. gazdasági tanárrá nevezte ki.²²
- 1943. március 17.: A Földművelésügyi Minisztérium jelenlegi szolgálati beosztásának érintetlenül hagyásával véglegesítette gazdasági tanári állásában.²³

¹⁸ Mudrák József: A Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának története 1914–1949. Doktori (PhD) értekezés, Debreceni Egyetem, Debrecen, 2007, 9.p.

¹⁹ A Debreceni M. Kir. Tisza István-Tudományegyetem Tanrendje az 1941–42. tanév I. felére. Debrecen, 1941, 39-40.p.

²⁰ Betfia László: Tök község földrajza. – Geographie der Gemeinde Tök. (Doktori értekezés). Közlemények a Debreceni Tisza István Tudományegyetem Földrajzi Intézetéből, 2. sz., Beke Zoltán Nyomda, Debrecen, 1940,

²¹ Vincze Ferenc: Kerekegyháza gazdaságföldrajza. – Wirtschaftsgeographie der Gemeinde Kerekegyháza. Közlemények a Debreceni Tisza István Tudományegyetem Földrajzi Intézetéből, Debrecen, 1942

²² Földművelési Értesítő, 53. évf., 1943. január 10., 1. sz., 43.p.

²³ Földművelési Értesítő, 53. évf., 1943. március 25., 6. sz., 185.p.

- 1943/44. tanév: A Debrecen Szabad Királyi Város Fiú- és Nőiparos Iskolája III. M. Élelmiszeripari osztályának osztályfőnökeként és rendes tanáraként tanított, emellett az intézményben a bevonult tanárok helyettesítését is ellátta.²⁴

A második világháború alatt tartalékos református tábori lelkészi szolgálatot teljesített²⁵. 1942-ben okleveles lelkésznek és debreceni m. kir. középfokú gazdasági tanintézeti tanárként kérelmezte lelkészi jellegének hatályban tartását.²⁶ 1943. február 10-től bejegyzett debreceni segédlelkész volt a lelkészi törzskönyve alapján.²⁷ 1944 után tartózkodási helyét ismeretlenként jelölték meg.²⁸

5. Észak-amerikai lelkipásztori, egyházszerzői és kartográfiai munkássága (1956–1962)

Legközelebb 1956-ban az Egyesült Államokban találkozunk a nevével — a korabeli sajtó tájékoztatása alapján —, ahol aktívan bekapcsolódott az amerikai magyar emigráció egyházi, kulturális és társadalmi életébe. A legelső hír szerint a detroiti magyar református gyülekezetben több lelkésztársával a karácsonyi ünnepkör istentiszteletein szolgált.²⁹ A teljesség igénye nélkül az alábbi gyülekezetekben végzett lelkészi szolgálatokat:

A) Lelkipásztori szolgálata az Egyesült Államokban

- Detroit, MI (1956): 1956. januárjában a detroiti Mindszenty-émlékünnepélyen az öt éves Mindszenty Hallban református lelkészként aláírta a kanadai kormányhoz intézett memorandumot az Ann Arbor-i Protestáns Egyházak nevében.³⁰ 1956. júliusában a 628 West End Street, Detroit 17. alatti címen lakott.³¹
- Roebbing, NJ és Trenton, NJ (1956): 1956. második felében Roebbingben szolgált, majd 1956 karácsonyán a Trentoni Magyar Református Egyházközség ünnepi legátusa volt.³²
- 1957. március 17-én a New York 344. East 69. utcai Református Egyházban (*lelkészük: Kovács Imre*) hirdetett ígét, valamint a Bronx Független Amerikai Magyar Református Egyházban (*lelkipásztor: Csordás Gábor*) az egyházkerületi missziói közalap gyűjtését végezte.³³ 1958. januárjában Albany-Schenectady Független Magyar Református Egyház N.Y. Gyülekezetében a Magyar Házban szolgált.³⁴
- Rochester, NY (1958): 1958. elején kiküldött szervező-lelkészként *megalapította* a Rochesteri Magyar Református Egyházat, megszervezte annak első egyháztanácsát, de májusban elköszönt a gyülekezettől, mert megbízása lejárt.³⁵ A gyülekezetet Sóhajda Béla lelkipásztor vette át. Az 1959-es Bethlen Naptár hosszabb képes beszámolóban ad hírt a gyülekezet szervezéséről, megalapításáról és életéről. Az 1958-as Bethlen Naptárban a Független Amerikai Magyar Református Egyház Keleti Egyházmegyéjének lelkészi karában találkozunk a nevével.³⁶ Lakcíme ekkor 229 East-82nd Street New York, N.Y.

²⁴ Debrecen Szabad Királyi Város Ipariskoláinak Évkönyve az 1943–1944. iskolai évről. Debrecen, 1944, 16., 34. p.

²⁵ <https://ptlsz.hu/tartalom/7159/a-ii-vilaghabour-tabori-lelkszei>

²⁶ A Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára, Debrecen - Egyházkerületi Közgyűlés jegyzőkönyvéből 25. határozat - TtREL I.1.a.61_0289.jpg

²⁷ A Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára, Debrecen - Tóth/Betfia László lelkész törzskönyvi lapja; TtREL I.1;24_0013._0004.jpg;

²⁸ u.a.

²⁹ Amerikai Magyar Népszava, 58. évf., 1956. január 3., 1. sz., 5. p

³⁰ Katolikus Magyarok Vasárnapja, 63. évf., 1956. június 3. 23.sz.

³¹ Katolikus Magyarok Vasárnapja, 63. évf., 1956. július 22., 30. sz. 191.p.

³² Jersey Híradó (Trenton, NJ), 37. évf., 1956. december 20., 51. sz., 154.p.

³³ Amerikai Magyar Népszava, 56. évf., 1957. március 16., 64. sz., 89. p., és 1957. március 23., 70. sz., 121. p.; 1957. március 28. 74.sz. 145.p.

³⁴ Amerikai Magyar Népszava 57. évf, 2. szám. 10.p.; Bethlen Naptár 1958. III. Független Amerikai Magyar Református Egyház, Albany-Schenectady N.Y. gyülekezetéről írt cikk; Magyarorság 34. évf. 1958.01.03. 1.sz. 2.p.;

³⁵ Szabad Magyarorság, 3. évf., 1958. március 30., 1. sz., 10.p.; Magyar Egyház, 37. évf. 1958.01.01. 1. szám 5.p.; 02.01. 2. sz, 03.01. 3. sz. 04.01. 4.sz.; 1958. május 1., 5. sz.;

³⁶ Bethlen Naptár 1958. 195.p.

- 1959 áprilisában McKeesportban, (Független Református Egyház - (PA) *(Lelkész: Nagy Lajos)* helyettesített a magyar nyelvű istentiszteleten.³⁷
- Los Angeles, CA és San Fernando Valley, CA (1961–1963): Vélhetően 1961-ben Kalifornia államba költözött. Lelkészként és ünnepi szónokként szolgált a Los Angeles-i Crenshaw Blvd-i Magyar Református Egyházban *(lelképásztor: Trombitás Dezső)* (1961. július 23-án annak hároméves jubileumán prédikált)³⁸. Szolgált az Első Magyar Református Egyházban, Los Angelesben *(lelkész: Szabó Antal)*³⁹, valamint a San Fernando Völgyi Magyar Református Egyházban.⁴⁰
- 1962. áprilisában Phoenix Arizonában tartott húsvéti istentiszteletet és látogatásokat tett új, megalapítandó egyház szervezése ügyében.⁴¹
- 1962. októberében a californiai Ontario-i Független Magyar Református Egyházban *(beszolgáló lelkész: Négyessy Bertalan)* helyettesítési szolgálata volt.⁴²
- 1964. San Bernardinoi Magyar Református Egyházban *(lelképásztor: Dr. Molnár Jenő)* július 19-én szolgált.⁴³

Lelkeszi szolgálatairól összességében azt mondhatjuk, hogy gyülekezet-szervezői adottságaival több gyülekezet alapításában részt vett, amikor szükség volt rá, akkor szívesen vállalta a helyettesítés szolgálatát, illetve elsőként tartott református lelkészként istentiszteletet Alaszkában.

B) Úttörő kartográfiai munkái

A debreceni Földrajzi Intézetben szerzett térképészeti szaktudását Észak-Amerikában az emigráns magyar református egyházi struktúra rögzítésére kamatoztatta.

- Az Amerikai Magyar Református Egyházi Térkép (1959): Megrajzolta az észak-amerikai magyar reformátusság történetében úttörőnek számító egyházi térképet, amely mellékletként a *Bethlen Naptár* 1959-es kiadásában jelent meg.⁴⁴ A naptár előszava külön kiemelte, hogy a debreceni egyetem volt földrajzi és térképészeti előadójának munkája hézagpótló szakmai teljesítmény. Valójában innen, e térképtől indult el a kutatásunk a titokzatos és eddig számunkra ismeretlen L. Betfia iránt.

³⁷ Amerikai Magyar Népszava 61. évf. 1959.04.17. 91. sz.

³⁸ Californiai Magyarország 39. évf. 1961.07.21. 29. sz.

³⁹ Californiai Magyarország 39. évf. 1961.07.07. 27.sz.

⁴⁰ Californiai Magyarország 40. évf. 1962.08.31. 35.sz.; 1962.09.07. 36.sz.; 41. évf. 1963.06.28. 26.sz.

⁴¹ Californiai Magyarország 40. évf. 1962. április 27. 17. sz.

⁴² Californiai Magyarország 1962. október 26. 42.(43.) sz.

⁴³ Californiai Magyarország 1964. július 17. 29. sz.

⁴⁴ Bethlen Naptár, Ligonier, PA, 1959, Előszó (27. p.) és 237–274. p.; Testvériség / Fraternity, 37. évf., 1959. augusztus 1., 8. sz., 267–268. p.

Részlet az 1959-es Bethlen Naptár Előszavából:

„Mellékletként, ajándékként az amerikai magyar reformátusság egyházi térképét csatoljuk. Eddig senki nem csinálta meg, pedig szervezett egyházi életünknek is közel hetven éves múltja van. Helyén valónak gondoltuk, hogy ezt a mulasztást pótoljuk. A térkép gyülekezeteinket természetesen a mai felekezeti hovatartozásuk szerint tünteti fel. Ugyanakkor jeleztük a megszűnt eklézsiákat, a kihunyt őrtüzeket is. Ezen a téren jövőre vonatkozó terveink között az észak-amerikai (Egyesült Államok és Kanada) magyarság néprajzi térképének az elkészítése is ott van. Térképünket dr. Betfia László református lelkész készítette, aki a debreceni tudomány egyetem földrajzi és térképészeti szakosztályán volt előadó. Bennünket illetőleg uttörő és igen értékes munkája önmagát dicséri. Eme magyar és angol nyelvű kiadványunkat szeretettel ajánljuk hitünk cselédeinek, fajtánk tagjainak. Legyen ezévből is Isten dicsőségének hirdetője s a magyar reménység hordozója!”

- Észak-Amerika magyar településtérképe (1958–1959): Linek István az *Amerikai Magyar Népszava* 1958. december 24-i számában méltatta Dr. Betfia László tevékenységét és nagyívű terveit, amely szerint az Egyesült Államok és Kanada összes magyar vonatkozású települését és szóróványát szándékozott térképen rögzíteni.⁴⁵ Sajnos a terv megvalósulására vonatkozóan semmilyen adatot nem találtunk.

6. Az alaszakai misszió, földrajzi-néprajzi szakírásai és kulturális tevékenysége (1959–1962)

A) Az alaszakai misszió és az első magyar istentisztelet (1959)

⁴⁵ Linek István: Magyar tudós Amerikában. *Amerikai Magyar Népszava*, 1958. december 24., 2. p

1959 májusában kutató- és missziós utazásra indult Alaszkába.⁴⁶

- 1959. június 14.: Anchorage-ban, a First Presbyterian Church templomában (5th Avenue és F Street sarkán) megtartotta Alaszka történetében az első, magyar lelkész által tartott magyar nyelvű istentiszteletét, amelyről a helyi vezető napilap, az *Anchorage Daily News* is beszámolt (1959. június 13-i szám).⁴⁷
- 1959. október 25.: Az alaszakai Army Camp katonai támaszpontján tartott megemlékező istentiszteletet az 1956-os magyar szabadságharc tiszteletére.⁴⁸

„A június 14-én Anchorage (Alaska) First Presbyterian Churchben megtartott első magyar Istentisztelet résztvevői Dr. Betfia lelkésszel”⁴⁹

B) Alaszakai szakcikkeinek összefoglalása

Alaszakai tapasztalatait, földrajzi, néprajzi, gazdasági és demográfiai megfigyeléseit több részes cikkekben publikálta az emigrációs sajtóban:

„Alaska és mi magyarok”⁵⁰

A tanulmány rávilágít arra, hogy az Alaszkáról élő korábbi sztereotípiák elavultak, s bemutatja az állam gyors modernizációját, az Alaska Highway megépítését, a DEW Line védelmi radarláncolat kiépítését, valamint a bányászat és a mezőgazdaság lehetőségeit. Különösen a Matanuska-völgy humusztalaját és a 24 órás nyári napsütésből adódó terményfejlődést elemzi geográfusi szemszögből. Részletes statisztikát ad az ott élő magyarságról: megkülönbözteti az I. világháború után letelepedett, mára nagyrészt asszimilálódott régebbi emigránsokat és az 1956-os menekülteket.

⁴⁶ Dr. Betfia László: Alaska és mi magyarok. Testvériség / Fraternity, 37. évf., 1959. december 1., 12. sz., 5–8. p.

⁴⁷ Anchorage Daily News, Anchorage, AK, 1959. június 13. (idézi: Testvériség / Fraternity, 1959. augusztus 1., 8. sz., 261–262. p.)

⁴⁸ Dr. Betfia László: Alaska és mi magyarok. Testvériség / Fraternity, 1959. december 1., 8. p.

⁴⁹ Im. Testvériség / Fraternity, 37. évf. 12. sz. 1959. december 1. 10.p.

⁵⁰ Dr. Betfia László: Alaska és mi magyarok. Testvériség / Fraternity, 37. évf. 12. sz. 1959. december 1., 5–8. p.

„Alaszkai mozaik”⁵¹

Útleírás az alaszkai Glenn Highway-ről (1959. május 26-i keltezéssel), az Alaska Range és a Chugach Mountains közötti hágóról. Néprajzi és szociológiai megfigyeléseket közöl egy Ohio államból származó magyar festőművészről és eszkimó feleségéről, valamint három gyermekükről. Részletezi az alaszkai vadvilág sajátosságait.

„Magyarok Alaszkában”⁵²

A Délamerikai Magyarság nyomán közölt összefoglaló az alaszkai magyar kolónia társadalmi és katonai tagozódásáról.⁵³

C) Kulturális és előadóművészi tevékenysége (1960–1962)

Teghze-Gerber Miklós zeneszerző, Máté Jenő színművész a Teghze-Máté művészegyüttes néven az „Ezeréves Magyarnóta” c. produkciójukkal bejárták Amerikát, akikhez Betfia László is csatlakozott.⁵⁴ A társulattal tíz hét alatt mintegy 36 000–40 000 mérföldet tettek meg, és 61 észak-amerikai és kaliforniai városban tartottak előadásokat.⁵⁵ Betfia László íróként, tanárként és „világutazóként” az előadások konferansziéja volt, humoreszkekkel és alaszkai élményeinek vetített képes bemutatóival szerepelt.⁵⁶

Ünnepi beszédet mondott 1962. március 17-én a Magyar Házban, a délkaliforniai magyarságnak tartott március 15-i szabadság emlékünnepeén.⁵⁷ Tagjukként tartották nyilván az ún. Öregamerikai/Öregamerikás Magyarok.⁵⁸

1962. szeptember 28-i számában a Californiai Magyarság adott hírt arról, hogy a Los Angeles-i Chiropractic College könyvtárosa lett, feltehetően az iskola magyar növendékei jóvoltából.⁵⁹

7. Magánélete, feleségének elhalálózása és későbbi éveinek forráshiánya

Magyarországi tartózkodása idején a lelkészi törzskönyve szerint még nőtlen családi állapotúként élt. Észak-Amerikába történő emigrációját követően köthetett házasságot Thasz Zsófiával.

Felesége 1981-ben súlyos beteg lett, operáción esett át, a Trentoni Magyar Református Egyházközség (Trenton, NJ) közössége imádságban hordozta őt, és az istentiszteleti alkalmakon közbenjáró könyörgéseket tartottak felépüléséért.⁶⁰ A gondos ápolás és a gyülekezeti közösség imádságai ellenére felesége, Betfia Lászlóné Thasz Zsófia 57 éves korában 1981. április 7-én elhunyt.⁶¹ A gyászszertartásról szóló hír szerint a gyászolók között van leánya, Kondor Zsófia és öccse, Thasz János Budapestről. Nem tudjuk, hogy Kondor Zsófia a közös gyermekük lehetett-e.

Dr. Betfia László nyugdíjas lelkészi tevékenységéről és életének utolsó szakaszáról semmilyen részletes adat nem állt rendelkezésünkre, mindössze a Bethlen Naptárban egy lelkészi névsorban szerepel a neve.⁶² A Kalifornia államba történt átköltözését követően a *Californiai Magyarság* című lap gyülekezeti

⁵¹ Dr. Betfia László: Alaszkai mozaik. *Detroiti Újság*, 50. évf., 1960. május 13., 20. sz., 3. p.

⁵² Új Hungária, 8. évf., 1960. június 24., 26. sz., 206. p.

⁵³ Új Hungária, 8. évf., 1960. június 24., 26. sz., 206. p.

⁵⁴ *Californiai Magyarság*, 38. évf. 1960. március 24. 12. sz.; *Amerikai Magyar Népszava*, 63. évf. 1961. február 2. 27.sz.

⁵⁵ *Californiai Magyarság*, 39. évf. 1961. június 9., 23. sz., és 1960. március 24., 12. sz.

⁵⁶ *Californiai Magyarság*, 39. évf. 1961. január 20., 3. sz., és 1961. július 21., 29. sz.

⁵⁷ *Californiai Magyarság*, 40. évf. 1962. március 16. 11.sz.

⁵⁸ *Californiai Magyarság*, 40. évf. 1962. június 22. 25. sz. 4.p.

⁵⁹ *Californiai Magyarság* 1962. szeptember 28. 40. évf. 39. sz.

⁶⁰ *Californiai Magyarság* 1981. február 27. 59. évf. 9. sz.; 1981. április 10. 15. sz.

⁶¹ *Californiai Magyarság* 1981. április 17. 16. sz.

⁶² Bethlen Naptár, Ligonier, PA, 1988. évf. 178. p.

hírei és istentiszteleti rendjei tanúsítják kötődését a Los Angeles-i (Crenshaw Blvd-i), valamint a San Fernando Völgyi Magyar Református Gyülekezetéhez. Ugyanezen lap hasábjain két ízben is maradt fenn említés arról, hogy a kaliforniai magyar református közösségekben betegeskedése idején imádkoztak a lelkipásztor felépüléséért 1983-ban.⁶³

Nevével utoljára a *Bethlen Naptár* név- és címtárában találkozhatunk (az 1988-as évfolyamban).⁶⁴ A fellelhető korabeli és elektronikus forrásokban sem nekrológ, sem gyászír nem található róla, halálának pontos helye és ideje ismeretlen.

Ezzel az írással egy olyan személyiség előtt kívánunk tisztelni, akit a háború kényszerített új élet kezdésére Amerikában, és aki adottságait, tanulmányait mindvégig az ottani magyarság és reformátusság szolgálatába állította. Nem csupán ígét hirdetett, gyülekezeteket alapított és láthatóvá tette a diaszpóra közösségeit, hanem hivatásából fakadó szónoki kompetenciáit művészeti fellépések moderátoraként is kamatoztatta, miközben nemzeti ünnepeink szónokaként, sőt az első alaszakai magyar református lelkészként is helyállt.

Bízunk benne, hogy él még valaki, aki személyesen emlékszik rá. Ha mégsem, úgy a fentiek szolgáljanak késői nekrológgként – a múltból visszhangozva az amerikai magyar diaszpóra életének egy szeletét –, hiszen immár tudjuk, ki volt az a Rev. Dr. L. Betfia, akinek a nevével először egy régi térképen találkoztunk...

⁶³ Californiai Magyarság (Los Angeles, CA), 60–62. évfolyam, 1983-as év 39. 1983. szeptember 9. és 43. számában 1983. december 9. (Betegeink rovat)

⁶⁴ Bethlen Naptár, Ligonier, PA, 1988. évf. 178. p

Forrásjegyzék és Bibliográfia

I. Levéltári és kéziratok források

1. Töki Református Egyházközség Keresztelési anyakönyve, Tök.
2. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL), Budapest:
M. Kir. Belügyminisztérium, Névmagyarosítási Ügyosztály iratai (K 0150): 231.383/1939. II. a. sz. iratcsomó. Tóth László okleveles református lelkész és Tóth Kálmán szigorló állatorvos kérelme (Tök, 1939. febr. 15.); Tök község előjáróságának Hatósági Erkölcsi Bizonyítványa (1939. febr. 22.); az MTA Főtitkári Hivatalának szakvéleményei (1939. márc. 4. és szept. 28.); Tóth László pótnyilatkozata (1939. szept. 16.); M. Kir. Belügyminiszter elintéző határozata és záradékai.
3. Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára (TTRE Levéltára), Debrecen:
Lelkeszi törzskönyvi adatok Tóth / Betfia László református lelkésről (1906–1944).

II. Hivatalos kiadványok

- Debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem: Tanrendek és Évkönyvek (1930/31 – 1941/42. tanévek), Debrecen, Városi Nyomda.
- Középiskolai Tanárképző Intézet Gyakorló Gimnáziuma: A Debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem Középiskolai Tanárképző Intézet Gyakorló Gimnáziumának Évkönyvei (Debrecen, 1938/39 – 1940/41).
- Debrecen Szabad Királyi Város Ipariskolái: Debrecen Szabad Királyi Város Ipariskoláinak Évkönyve az 1943–1944. iskolai évről, Debrecen, 1943. 34.p.
- M. Kir. Földművelésügyi Minisztérium: *Földművelési Értesítő*: A m. kir. földművelésügyi miniszter kinevezési és véglegesítési határozatai. 53. évfolyam (1943), 1. és 6. szám.
- Debrecen, 1943. 20. évf. 61. sz. 1943.03.17. – Véglegesítések

III. Dr. Betfia László főbb művei, szakcikkei és térképészeti alkotásai

- Betfia László: *Tök község földrajza. – Geographie der Gemeinde Tök.* (Doktori értekezés). Közlemények a Debreceni Tisza István Tudományegyetem Földrajzi Intézetéből, 2. sz., Beke Zoltán Nyomda, Debrecen, 1940, 96 p.
- Vincze Ferenc [Térképek, ábrák és blokkdiagramok: Betfia László]: *Kerekegyháza gazdaságföldrajza. – Wirtschaftsgeographie der Gemeinde Kerekegyháza.* Közlemények a Debreceni Tisza István Tudományegyetem Földrajzi Intézetéből, Debrecen, 1942.
- Betfia László: *Alaska és mi magyarok.* Testvériség / Fraternity (Ligonier, PA), 37. évf., 1959. december 1., 12. szám, 5–8. p.
- Betfia László: *Amerikai Magyar Református Egyházi Térkép.* (Térképészeti melléklet). Bethlen Naptár, Ligonier, PA, 1959.
- *Alaszka mozaik.* Detroiti Újság (Detroit, MI), 50. évf., 1960. május 13., 20. szám, 3. p.

IV. Szakirodalom

- Boross Sámuel: *A II. világháború tábori lelkészei.* In: Dezső László: Bevezetés a katonai lelkigondozásba (1948). Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Nyomdája, Budapest, 1998, 85–90. p.
- Dr. Lóki József: *Geográfia a Debreceni Egyetemen 1914–2024.* Debrecen, 2024, 10., 11., 22., 24., 32. p.
- Mudrák József: *A Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának története 1914–1949.* Doktori (PhD) értekezés, Debreceni Egyetem, BTK, Debrecen, 2007.
- Süli-Zakar István: *A debreceni Földrajzi Intézet alapítója, dr. Milleker Rezső.* Földrajzi Közlemények, CXX. (XLIV.) köt., 1996/4. sz., 276–282. p.

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány elkészítéséhez nyújtott segítségükért köszönetünket fejezzük ki:

- Wollner Istvánnak, a Töki Református Egyházközség lelkipásztorának;
- Dr. Kovács Teofilnak, a Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára szakigazgatójának és Németh Irén levéltárosnak, a TTRE Levéltára munkatársának;
- a Debreceni Református Kollégium Múzeuma részéről Dr. Győri János közgyűjteményi igazgató úrnak, Dr. Csorba Dávid szakigazgató úrnak és Ósz Attila muzeológus úrnak, aki a térképről készült fényképeket készítette;
- Szulyákné Kovács Marianna szaktájékoztató könyvtárosnak a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára Kutatástámogatási Osztályáról.

Debrecen, 2026. augusztus 21.

Dr. Kocsis Attila
ny. lelkész, igazgató
TTRE Magyar Református Diaszpóra Központ

B. Nagy Tünde
intézményi lelkész
TTRE Magyar Református Diaszpóra Központ